

Peter Handke se naște în decembrie 1942 în Griffen, un sat din regiunea Kärnten, situată în sudul Austriei. Mama sa, Maria, aparținea minorității slovene, iar tatăl său era un soldat de origine germană, pe care avea să-l întâlnească mai târziu, la vârsta adultă. După absolvirea liceului în Klagenfurt, se înscrie la Facultatea de Drept a Universității din Graz, însă își abandonează studiile câțiva ani mai târziu, odată cu apariția romanului său de debut, *Die Hornissen* (1966). Se remarcă drept dramaturg neconvențional în momentul punerii în scenă a piesei de teatru *Publikumsbeschimpfung* (*Insultarea publicului*), care a avut un impact nemaîntâlnit asupra spectatorilor. La vârsta de douăzeci și trei de ani este deja celebru, astfel că în 1966 prestigioasa grupare literară germană Gruppe 47 îl invită să participe la una dintre întâlnirile ei anuale. Printre scrierile sale de succes se numără *Frica portarului înaintea loviturii de la 11 metri* (1970; Editura Art, 2019), *Scurtă scrisoare pentru o lungă despărțire* (1972; Editura Art, 2019), *Femeia stângace* (1976; Editura Art, 2021), *Nefericire împăcată* (1972; Editura Art, 2022), *Povestea unui copil* (1981; Editura Art, 2023). Handke s-a remarcat, de asemenea, ca poet, eseist și scenarist (a colaborat cu regizorul german Wim Wenders pentru mai multe producții cinematografice). A primit numeroase premii literare (Premiul Franz Kafka – 2009, Premiul Ibsen – 2014), iar în 2019 i s-a decernat Premiul Nobel pentru Literatură.

Peter Handke

Gânduri despre oboseală
—
Gânduri despre ziua reușită
Un vis de iarnă

Traducere din limba germană
de Gabriella Eftimie

Cuprins

Gânduri despre oboseală	5
Gânduri despre ziua reușită.....	73

Mai demult, oboseala mi se părea doar ceva de care să te temi.

Mai demult, când?

În copilărie, în așa-numita perioadă de studii, dar chiar și în anii primelor iubiri, da, mai ales atunci. Odată, în timpul slujbei de Crăciun, copilul stătea înconjurat de rudele lui în biserica satului plină ochi de enoriași, inundată de lumini orbitoare, răsunând de colinde cunoscute de toți și îmbibată de miros de pânzeturi și de ceară, și se simți copleșit de un val de oboseală dureroasă, ca o suferință.

Ce fel de suferință?

*

La fel ca o boală pe care o numim „cumplită” sau „malignă”, așa era și această oboseală, cumplită și malignă, iar rezultatul, o imagine distorsionată atât a mediului înconjurător – enoriașii păreau o adunătură de păpuși din fetru și loden, altarul cu decorațiunile sale sclipitoare, neclare în depărtare devenea un loc de tortură, amplificat de ritualurile și descântecele haotice ale torționarilor –, cât și a copilului doborât de oboseală, transformat într-o figură absurdă cu cap de elefant, la fel de greu, cu ochii la fel de uscați, cu pielea la fel de brăzdată; extras de oboseală din acest univers, universul iernii, în acest caz, cu aerul mirosind a zăpadă, cu lumea golită de oameni, ca atunci când mergi cu sania sub un cer înstelat, când ceilalți copii dispăruseră deja în casele lor, dincolo de granițele satului, singur, fermecat: complet prezent, *acolo*, în acea liniște, în șuierat, în albastrul drumului înghețat – „dă să înghețe” –, așa vorbea lumea despre genul acesta de frig plăcut. Dar acum, în biserică, cu o cu totul altă percepție a frigului, învăluit de

oboseală ca de o fecioară de fier, eu, copilul, mă milogeam în mijlocul slujbei, mă rugam să mi se dea voie să plec acasă, ceea ce, în momentul acela, însemna doar „vreau afară!”, perturbând (din nou) șansa familiei mele de-a trăi acel sentiment de comuniune cu ceilalți săteni, un prilej tot mai rar din cauza dispariției tradițiilor.

De ce te învinovățești (din nou)?

Pentru că senzația de oboseală era, încă de atunci, asociată unui sentiment de vinovăție care o acutiza chiar, transformând-o într-o durere puternică. Iar ai reușit să-i dezamăgești pe cei din jur: o rușine căreia i se adăuga o strânsoare de fier în jurul tâmpelor, senzația de inimă golită de sânge; zeci de ani după, un sentiment brusc de rușine asociat acelei oboseli; ciudat doar că ai mei mi-au reproșat destule mai încolo, dar niciodată acea oboseală...

Oare să fi fost la fel și cu oboseala din studenție?

*

Nu. Nici urmă de sentiment de vinovăție. Orele obositoare petrecute în sălile de curs au avut un efect contrar, m-au transformat într-un student răzvrătit și nesupus. Dar, de cele mai multe ori, nu era din cauza aerului închis sau a învălmășelii de studenți din săli, ci din pricina lipsei de angajament a conferențiarilor față de materia pe care o predau și care ar fi trebuit să fie specialitatea lor. Niciodată nu am mai întâlnit oameni atât de dezinteresați precum profesorii sau conferențiarii universitari; până și bancherii, da, fiecare bancher părea mai dedicat numărului bancnotelor – care nu erau nicidecum *ale lor* –, fiecare muncitor care asfalta drumuri în aerul încins dintre soarele de deasupra și cazanul cu smoală de jos părea mai interesat de munca lui. Ca niște mahări plini de ei, profesorii vorbeau la fel de monoton indiferent de subiect, fără inflexiuni provocate de mirare (curiozitatea bunului dascăl față de materia lui), de entuziasm, simpatie, autoironie, venerație, furie, revoltă sau de propria ignoranță, nu, doar turuiau

Gânduri despre oboseală

încontinuu, divagau sau scandau – nicidecum baritonal, ca Homer, ci mai degrabă ca și când ar fi anticipat examenul – din când în când, în cel mai bun caz, insinuant, ca cineva care le împărtășește o glumă celor avizați, în timp ce afară, dincolo de ferestre, totul înverzea sau se făcea albastru, apoi se însera: până când oboseala ascultătorului se transforma în aversiune și apoi în revoltă. Din nou, ca în copilărie, acel „Vreau afară!“ și „La naiba cu toți!“ Să pleci, dar unde? Acasă, ca atunci? Doar că acolo, în camera închiriată, în perioada studenției, era de temut o oboseală de alt fel, necunoscută în casa părinților: oboseala din camera închiriată aflată la marginea orașului, singur; „oboseala-de-a-fi-singur“.

Dar ce era așa de temut la această oboseală? Oare patul din camera închiriată nu era chiar lângă scaun și birou?

Somnul însă nu era o soluție, nicidecum: în primul rând, acest sentiment de oboseală se

manifesta printr-o amorțeală, o paralizie, care nu-ți permitea, de regulă, nici măcar să îndoi degetul mic sau să clipești; aproape că nu mai puteai respira, astfel că te simțeai ca un stâlp al neputinței, înghețat pe de-a-ntregul; și, în caz că reușeai să faci acel pas până la pat, te trezeai – dintr-un somn scurt, incontrollabil – fără senzația că te-ai odihnit – era de ajuns să te întorci o dată în pat, că rămâneai treaz noapți întregi; pentru că oboseala din chirie, atunci când erai singur, se manifesta mereu după-amiaza târziu sau seara devreme, la asfințit. Despre insomnie au vorbit deja destui: despre cum îți alterează percepția despre lume astfel încât, cu toată bunăvoința, existența nu ți se pare decât o calamitate, fiecare act, lipsit de sens, fiecare iubire, ceva ridicol. Despre felul în care, cel suferind de insomnie zace acolo, până la crăpatul zorilor gri, ceea ce, pentru el, e un blestem, lumina cenușie care nu cade doar peste el, în infernul propriei insomnii, ci peste întreaga făptură umană eșuată, expulzată pe o planetă greșită... Am fost și eu în lumea celor privați de somn (și sunt și acum, iar și iar). Primele pășiri, încă

pe întuneric, la începutul primăverii: în mod normal, prevestitoare ale Paștelui – dar acum, cântând a batjocură, acompaniind scârțâitul patului din scânduri, „înc-o-noapte-fără-somn“. Bătăile clopotelor de biserică din sfert în sfert de oră, chiar și cele îndepărtate, ușor de distins, vestesc o nouă zi proastă. Micunatul și sâsâitul a doi motani pregătiți să sară la bătaie, în imobilitatea caracteristică, manifestare prin sunet și imagine a bestialității din miezul universului. Așa-zisele gemete sau strigăte de plăcere ale unei femei, explodând brusc în aerul încremenit, ca o mașinărie fabricată în serie, pornită printr-un buton deasupra creștetului bolnavului de insomnie, când toate măștile de empatie sunt înlocuite de egoismul panicat (nici vorbă de un cuplu care se iubește, e mai degrabă un urlet al iubirii de sine) și de josnicie. Stări episodice de insomnie, dar care, pentru cei ce suferă de insomnie cronică – din câte am înțeles din ce mi-au spus –, pot părea definitive, dăinuitoare ca o lege.

Dar tu, cel care nu suferi totuși de insomnie cronică: ce ai de gând? Să ne povestești despre

conceptul universal al insomniei sau despre cel al oboselii?

Făcând o trecere firească de la insomnie la oboseală, sau, mai bine zis, la plural, la multiplele oboseli: aleg să scriu despre diferitele concepte ale lumii privind multiplele oboseli. Cât de frică îți putea fi, de pildă, de acel tip de oboseală care se manifesta în prezența unei femei. Nu, de fapt, nu era o oboseală care apărea de nicăieri, era o oboseală ce se materializa ca un proces fizic; ca o sciziune. Și nu mă afecta doar pe mine, ci și pe femeie, de fiecare dată, de parcă ar fi apărut de undeva din afară, din atmosferă sau spațiu, ca un front atmosferic. Unde mai adineauri zăceam, stăteam sau ședeam împreună ca un cuplu obișnuit, în clipa următoare eram despărțiți fără echivoc. Un astfel de moment era de fiecare dată înfiorător, uneori chiar îngrozitor, ca atunci când te prăbușești: „Stai! Nu! Stop!“ Dar în zadar; cei doi se prăbușeau deja, se îndepărtau definitiv unul de celălalt, fiecare în starea sa de oboseală, nu una comună, a noastră,

ci una proprie, a mea și a ta. S-ar putea ca oboseala aceasta să fi fost doar un sinonim pentru indiferență sau înstrăinare – dar era cuvântul potrivit pentru presiunea pe care o exercita asupra întregii încăperi. Chiar dacă era vorba de o sală de cinema spațioasă, cu aer condiționat: dintr-odată se făcea cald și devenea înghesuit. Șirul de scaune șerpuia. Culorile de pe marele ecran se opacizau și apoi dispăreau. Când ne-am atins din greșeală, amândoi ne-am retras mâinile imediat, de parcă ne-am fi electrocutat. „Într-o după-amiază târzie, în data de... un val nimicitor de oboseală a lovit cinematograful Apollo, aflat în localitatea... Victimele au fost un cuplu de tineri care, deși stătuseră umăr lângă umăr, au fost catapultați în direcții opuse de unda de șoc și apoi, la sfârșitul filmului numit întâmplător *Despre dragoste*, au ales să se despartă definitiv, fără să-și arunce măcar o vorbă sau o privire.“ Da, astfel de oboseli separatoare te lăsau orb și fără grai; în niciun caz nu i-aș fi putut spune: „M-ai obosit“, nu, nici măcar: „Sunt obosit“ (ceea ce, dacă ar fi fost